

KTERÉ KNIHY PATŘÍ DO STARÉHO ZÁKONA

Zákon (Tora)

1. KNIHA MOJŽÍŠOVA (Genesis): složena z různých dílčích vyprávění, různých literárních stylů a úrovně, které byly teprve později zpracovány podle jednotné teologické představy. Obsahuje:

- *v úvodních kapitolách odpovídá na otázky **proč vznikl svět, proč vznikl člověk, jaký je vztah člověka k Bohu.***
- ***příběhy praotců mají ukazovat Boží činy uprostřed světa a vznik vyvoleného národa. Boží lid je zde zatím pouze jako rodina.***

2. KNIHA MOJŽÍŠOVA (Exodus): Izrael již vystupuje jako jednotné společenství, národ. Ústřední postavou je Mojžíš, který při uzavírání **smlouvy na Sinaji** zastupuje před Hospodinem lid. Najdeme zde:

- *Vyjítí z Egypta*
- *Desatero*
- *Uzavření smlouvy na Sinaji*

3. KNIHA MOJŽÍŠOVA (Levitikus): tzv. kniha **kněžská**. Obsahuje obětní a obřadní řády

4. KNIHA MOJŽÍŠOVA (Numeri): kniha **sčítání Božího lidu**.

5. KNIHA MOJŽÍŠOVA (Deuteronomium): tzv. **opakování zákona**, znovu se probírají jednotlivé oblasti života i s nařízeními, která se na ně vztahují.

JOZUE: obsahuje vyprávění o **obsazení zaslíbené země**. Náboženské poučení zde je důležitější než historická přesnost. Autor zde chce sdělit základní pravdu: když jste věrni Hospodinu vyhráváte a daří se vám, když uctíváte jiné bohy tak nad vámi vyhrávají druzí.

- *většina vyprávění vysvětluje místní názvy poměrně malé oblasti*
- *rozdělení území mezi 12 kmenů odpovídá stavu území a osob asi v rané době královské (za Davidovy vlády)*

SOUDCŮ: vypravuje o více méně samostatných akcích jednotlivých kmenů, Jozue není vůbec zmíněn. Obsazení země ukazuje jako dlouhodobější proces, protože například obsahuje i seznam měst, která ještě nebyla dobyta.

- *Většinou jde o nový literární druh: **hrdinskou pověst**. V tísní se objeví zachránce, vyřeší nějaký místní problém, většinou vítězným vojenským tažením a dál už se o nich nemluví.*
- *Ukazuje, že Izraelitům **chybí vedení** („Každý si dělal to, co chtěl.“). To ukazuje, že autorem byl někdo asi v době králů, protože pro původní beduínskou společnost byla charakteristická demokracie.*

2 KNIHY SAMUELOVY: vypravuje příběhy Samuela, Saula a Davida:

- *Vyprávění o Samuelovi a jeho povolání. Samuelovy synové brali úplatky a byli lakomí, proto lid žádal Hospodina, aby nad nimi ustanovil krále (a ne Samuelovy syny).*
- *Pomazání Saula za krále, zpočátku Saul vítězí, potom vede dlouhou a vyčerpávající osvobozenou válku proti Pelištejcům.*
- *David na Saulově dvoře, jeho útěk a pronásledování Saulem.*
- *Davidova vláda, rozvoj země, Davidovy synové a jejich snaha po nástupu na trůn.*

2 KNIHY KRÁLOVSKÉ: vypravuje příběhy jižního a severního království:

- *Konec Davidovy vlády, pomazání Šalamouna za krále*
- *Šalamounova vláda, stavba Jeruzalémského chrámu a další rozvoj země*
- *Rozpad země po Šalamounově smrti (severní království na tom bylo mnohem lépe po hospodářské stránce, v jižním království bylo zase pevnější postavení krále a hlubší spojení úcty k JHVJ s královskou mocí)*
- *Konflikty proroků s izraelskými králi ukazuje příběh Eliáše a Eliši*
- *Konec severní říše a její zničení Asyřany*
- *Konec jižní říše, dobytí Jeruzaléma babylonskými vojsky a odvedení obyvatelstva do zajetí.*

2 KNIHY KRONIK (Paralipomenon): vypráví o stejné době jako Knihy Samuelovy a Královské, ale větší důraz klade na poučení, které si z historie mají Izraelité vzít. Na celou dobu se dívá jako na nějaký zlatý věk.

EZDRÁŠ: vypráví příběhy o návratu z babylonského vyhnanství. Pod vedením Ezdráše se vrátila skupina vystěhovalců z Babylóna zpět do Jeruzaléma. S sebou si přinesla povolení perského krále Kýra, aby se Tora stala základním zákonem Judska. V knize vidíme především snahu o náboženskou reformu v zemi, obnovení chrámového kultu. Zároveň zavedl pravidelnou četbu knih Zákona (tedy v této době již musely knihy existovat).

NEHEMIÁŠ: vypráví o událostech po návratu z Babylonie. Místodržitelem Judska se stal Nehemiáš, který se staral o jeho prosperitu celé země. Snažil se o osvobození otroků, odpuštění dluhů chudých Židů u bohatých a o postavení hradeb, aby se zvýšila bezpečnost města.

Spisy

RÚT: delší povídka. V Izraeli se o vdovu měl postarat blízký příbuzný a vzít si ji za manželku. Rút však pocházela ze sousední země Moáb a teprve po smrti svého manžela se přestěhovala se svoji tchýní Noemi do Izraele. Příběh ukazuje, jak díky své pokoře našla zalíbení u Boaze, příbuzného svého zemřelého manžela. Ten si ji nakonec vzal za manželku a ona se stala dokonce prabábou krále Davida.

ESTER: zajímavý a výborně zpracovaný příběh se odehrává mezi Židy v hlavním městě perské říši. Z nepřátelství mezi Hamanem a Židem Mordokajem, který se mu odmítl klanět jako ostatní, vyrostlo velké nepřátelství. Haman chystal nebezpečnou akci proti všem Židům v Persii. Mordokaj ale vymyslel plán, jak Židy zachránit. Pomáhat mu v tom měla židovská dívka Ester, která se právě stala královnou. Nakonec na kůlu, který pro Mordokaje připravil, skončí sám Haman.

JOB: pojednává o zbožném a spravedlivém Jobovi, který navzdory utrpení, které mu způsobila ztráta jeho majetku a rodiny a těžká nemoc, zůstává Hospodinu věrný. Celé drama je zamyšlením nad otázkou lidského utrpení. Job vyvrací přesvědčení svých přátel, že za každým utrpením je nějaký hřích. Vždyť on sám nezhřešil, a proto trpí nespravedlivě. Nakonec Job vyzývá Boha, aby s ním vstoupil do soudního sporu. Boží odpověď je zajímavá. Připomene Jobovy, ale také jeho přátelům, jak nekonečně veliký rozdíl je mezi Bohem a obyčejnými smrtelníky. Není proto v lidských možnostech znát řád světa a pravidla Božího jednání. Člověk je vždy odkázán na Boží poučení.

ŽALMY: sbírka chvalozpěvů různého druhu. Některé se původně zpívaly v chrámu, jiné sloužily pro soukromou modlitbu, najdeme tu i tzv. královské žalmy, používané při korunovaci krále.

PŘÍSLOVÍ: mudroslovné výroky. Některé čerpaly i z literatury jiných národů (např. z egyptského mudrosloví), ale jednotlivé výroky dávají do souvislosti s Hospodinovými výroky. Základní myšlenkou celé knihy je, že bázeň před Hospodinem je počátkem veškeré moudrosti.

KAZATEL: mudroslovná literatura. Tzv. Kazatel hledá smysl života a (na rozdíl od knihy Job) se neptá Boha. Dochází k tomu (stejně jako Job), že člověk nemůže pochopit Boží skutky a zjistit Boží plány. Na rozdíl od Joba se Kazatel nerozčiluje, ale přijímá to jako danost. Boží díla se však neumenšují tím, že je člověk není schopen pochopit. Proto vyzývá k bázni před Hospodinem, která je vrcholem veškeré moudrosti.

PLÁČ: obsahuje 5 samostatných žalozpěvů, tzv. nářků, ve kterých autor popisuje, jak obyvatelé Jeruzaléma oplakávají zničení Jeruzaléma a chrámu.

PÍSEŇ PÍSNÍ: jde o milostné písně (snad zpívané při svatebním obřadu), ve kterých je láska mezi mužem a ženou přirovnávána k lásce mezi Bohem a Izraelem. Dominantní úlohu zde má žena, což je v patriarchální společnosti něco neobvyklého.

Velcí proroci

IZAIÁŠ: pocházel z vážené Izraelské rodiny. Vystoupil v době, kdy severní i jižní království bylo ohroženo asyrskými vojsky (*severní království bylo nakonec dobyto*) a jako první kázal o Božím soudu nad Izraelem a Jeruzalémem. Zároveň byl také prorokem budoucí spásy Izraele, Jeruzaléma a Davidovy dynastie. Připisujeme mu pouze prvních 39 kapitol. Další části knihy

vznikly později, a pochází od jiných autorů. Kap.40-55 vznikla pravděpodobně v babylonském zajetí, kap. 56-66 byly shromážděny až v době po návratu do Jeruzaléma.

JEREMIÁŠ: pocházel z kněžského rodu. Prorokoval v době, kdy byla země ohrožena Babyloňany. Jeho slova v první části knihy měla varovat před falešným pocitem síly a před spojenectvím s Egyptem. Chtěl upozornit na sílu Babyloňanů a nebezpečí, které Izraelitům hrozí, pokud se dobrovolně nepodřídí. Za to byl samozřejmě obviněn z velezrady. V další části knihy (kap.26-45) jsou zprávy o Jeremiáši a nakonec souvislé líčení jeho osud po zatčení, dobytí Jeruzaléma Babyloňany a nedobrovolném odchodu do Egypta.

EZECHIEL: byl vzdělaný kněz z Jeruzaléma, který byl odveden do Babylónie hned v první skupině zajatců v r.597 př.n.l. Zde žili Izraelité na několika místech pohromadě a byla jim ponechána poměrně velká svoboda nejenom v otázkách hospodářských, ale i náboženských. Ezechiel byl jeden z těch, kdo se starali o udržení víry v jednoho Boha. Bůh není vázán pouze na území Izraele, ale je se svým lidem i v jeho zajetí. Po soudu nad Izraelem, přijde i soud nad cizími národy a nakonec i spása pro Izrael. Kniha obsahuje mnoho vidění podaných velmi živě a barvitě.

DANIEL: obsahuje vyprávění o Danielovi a jeho přátelích v babylonském zajetí a tzv. vidění, která byla pravděpodobně napsána později (až v době makabejských válek). Střídají se zde hebrejšтина a aramejšтина.

Malí proroci

Původně se jednalo o jednu knihu s 12 sbírkami výroků různých proroků. Ti hlásali Boží slovo v různé době - od 8.st.př.n.l. až do doby po návratu z Babylónie.

OZEÁŠ
JOÉL
AMOS
ABDIÁŠ

JONÁŠ
MICHEÁŠ
NAHUM
ABAKUK

SOFONIÁŠ
AGEUS
ZACHARIÁŠ
MALACHIÁŠ

- *Všemožným způsobem se každý ve své době snažil přimět Izraelce, aby byli věrni jedinému Bohu a jeho Zákonu.*
- *Vystupovali proti formálnosti při službě Hospodinu v chrámu, oznamovali příchod slavného dne Hospodina, všeobecného míru a Mesiáše.*
- *Nezapomínali také napomínat ty bohaté a mocné, kteří okrádali chudé a ubližovali bezmocným.*

Deuterokanonické knihy

Jsou knihy, o kterých se pochybovalo, protože byly napsány řecky, nebo které vznikly až v pozdější době. Patří mezi ně:

2 KNIHY MAKABEJSKÉ: vypráví o povstání za Judy Makabejského a jeho bratrů až do dosažení politické samostatnosti v letech 142-62 př.n.l. Ukazuje na bezpodmínečnou poslušnost Zákonu i za cenu vlastního života. Kniha opěvuje statečnost těch, kdo bez ohledu na důsledky se věrně hlásí k Hospodinu. Hlavní myšlenkou knihy je důvěra v Boha a jeho vedení.

TOBIÁŠ: příběh zbožného Tobita a jeho rodiny, který byl po pádu severního království přesídlen do Ninive. Nemocný Tobit posílá svého syna Tobíáše do Médie a jeho průvodcem na cestách se stal archanděl Rafael. Všechno dobře dopadne, Tobíáš se šťastně ožení s židovskou dívkou Sárrou a vrátí se s ní domů, kde podle Rafaelova návodu uzdraví otce.

JUDIT: je to příběh o krásné a bohaté vdově Juditě, která v době obléhání Betúlie za pomoci Isti zabije babylonského vojevůdce a tím zachrání město.

KNIHA MOUDROSTI: pojednává o zosobněné moudrosti, která si z lidí dělá své přátele. Ti, kdo se moudrostí dají vést, jsou v Boží ochraně. Ukazuje na působení Moudrosti v dějinách Božího lidu od Adama až po vstup do zaslíbené země.

SIRACHOVEC: patří k mudroslovné literatuře a skládá se z řady přísloví, rad a výstrah. Opěvuje Moudrost, která je vlastně poslušností Zákonu.